

AZ EGYHÁZI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁRÓL

A rendszerváltás hajnalán született törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról (1990. évi IV. tv., Lvt.) az új alkotmány szellemében – az állam és az egyház elválasztásával, az állam világnézeti semlegességével, valamint az alapvető állampolgári jogokkal összhangban – rendezi az egyházak nyilvántartásba vételének és működésének jogi feltételeit.

Az Lvt. külön kimondja, hogy „Az egyházakat azonos jogok illetik és azonos kötelezettségek terhelik” [15. § (3)], szakítva az 1895: XLIII. törvénycikk hagyományával, mely különbséget tett bevett, elismert és megfűrt egyházak között.

A TASZ egyetért azzal, hogy a tapasztalatok szükségessé teszik az Lvt. újragondolását. A revíziót azonban ugyanabban a szellemben kell végrehajtani, melyben az Lvt. fogant.

A kormány T/3621. számú törvényjavaslata (a továbbiakban: Tjav.) nem ebben a szellemben jár el. Azokhoz a kísérletekhez csatlakozik, melyek sorát az egyházi ingatlanok visszajuttatásáról rendelkező, 1991. évi XXXII. törvény nyitotta meg, s melyek az 1895: XLIII. tc. diszkriminatív szemléletét elevenítik fel.

A Tjav. nem mondja ki, hogy célja a „történelmi”–„nem történelmi” egyházak eltérő kezelése, de az Lvt. 15. § (3) bekezdésének módosítása révén mégis utat nyit a „történelmi szempontú” diszkrimináció előtt.

véli, hogy ez a próbálkozás önmagában is sérti az állam világnézeti semlegességének elvét. A vallás mibenlétéről nem lehet semleges definíciót adni: minden meghatározás állást foglal lényeges világnézeti kérdésekben, melyeket hívők és nem hívők, valamint más és más vallások hívei nem egyformán válaszolnak meg.

Ilyen – vitát kiváltó – tartalmi állásfoglalás tetten érhető a Tjav. szövegében is. A Tjav. szerint a vallás magatartási követelményei nem sérthetik „az erkölcsöt”. De milyen előírásokat foglal magában „az erkölcs”? A humanista erkölcs helyteleníti az aszkézist, az önmegtartóztatást, a családtervezés elutasítását, a korai abortusz és az eutanázia kategorikus tiltását: ne volna nyilvántartásba vehető az az egyház, melynek magatartási követelményei ellentétesek a humanista erkölcs normáival?

A Tjav. a vallásos tanok megkülönböztető ismérvei közt említi, hogy azok „az emberi személyiség egészét” átfogják. A személyiség minden vonatkozását azonban egyetlen vallás sem fogja át; tehát „egészén” csak lényegi vonásainak összességét érthetjük. Abban pedig, hogy mi sorolandó a személyiség lényegi vonásaihoz, s mi az, ami lényegtelen, a különböző vallások eltérő nézeteket képviselnek.

A TASZ álláspontja szerint a jogalkotó akkor jár el helyesen, ha lemond arról, hogy meghatározást adjon a vallási tanok mibenlétéről.

(26/1992. ABh.). A Tjav. ezt a követelményt több pontján is megsérti.

3. §-a előírja, hogy a bírósági bejelentéshez csatolni kell az egyház „legfőbb vallási tanainak” összefoglalását. Nem derül ki azonban, hogy ennek mi a célja; dönthet-e úgy a bíróság, hogy a csatolmány nem felel meg a „legfőbb vallási tanok összefoglalása” törvényi kritériumainak, s ezért a nyilvántartásba vételt meg kell tagadni?

Különösen aggályos a Tjav. 2. §-ának (2) bekezdése, mely a nyilvántartásba vétel megtagadásáról, illetve a nyilvántartásból való törlésről – tehát alapjog korlátozásáról – rendelkezik: „A célkitűzése vagy meghatározó gyakorlata szerint nyilvánvalóan nem vallási tevékenységet folytató csoport egyházkénti nyilvántartásba vételét ... meg kell tagadni, illetve – ügyészi keresetre, peres eljárásban – a nyilvántartásból törölni kell.” Ez a mondat négy összetevőt tartalmaz, melynek vonatkozásában szinte végtelenül tág a jogalkalmazói mérlegelés tere. Hogyan lehet beazonosítani az egyház „célkitűzését”, illetve „meghatározó gyakorlatát”? Mi számít „vallási tevékenységnek”? S mikor nyilvánvaló, hogy egy egyház nem vallási tevékenységet folytat?

A TASZ álláspontja szerint a törvényhozónak egyértelművé kell tennie, hogy a bíróság a vallási hitelvek csatolt összefoglalását nem értékelheti, annak megítélése a nyilvántartásba vételt nem befolyásolhatja.

A vallás meghatározásáról

A vallási tanoknak a „valóság egészére” kell irányulniuk – de mi a „valóság”, s mi mindent fog át a valóság „egésze”? A Tjav. 1. §-a kísérletet tesz a vallás fogalmának meghatározására. A TASZ úgy

A bírói mérlegelés terjedelme

„A világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény”, szögezte le az Alkotmánybíróság

Alkotmányellenes diszkrimináció

Az alkotmánnyal és az Lvt. eredeti szövegével legélesebben a Tjav. 6. §-a kerül szembe. Az Lvt. 15. § (3) bekezdésének

eredeti szövegét – „Az egyházakat azonos jogok illetik és azonos kötelezettségek terhelik.” – a módosítás a következő mondattal egészíti ki: „Törvény az egyházak társadalmi szerepéhez kapcsolódó jogok és kötelezettségek vonatkozásában eltérően is rendelkezhet.”

A kiegészítés ugyanabban a hibában szenved, mint a Tjav. 3. §-a és 2. §-ának (2) bekezdése: sérti a normaszöveg világosságának alkotmányos követelményét. Kétféleképpen olvasható ugyanis. Egyik olvasatában az egyházak „társadalmi szerepén” azokat az oktatási, egészségügyi, szociális és más szolgáltatásokat kell érteni, melyeket az egyházak nem vallási tevékenységeik körében nyújtanak. Ebben az esetben nincs gond a rendelkezéssel, hogy „társadalmi szerep”-ükhöz kapcsolódóan az egyházak eltérő jogok és kötelezettségek alanyai legyenek, hiszen más és más szolgáltatásokat nyújthatnak, más és más terjedelemben. De a szöveg úgy is olvasható, hogy az egyházak már pusztán vallási tevékenységükben is eltérő „társadalmi szerep”-et töltenek be, s ennek megfelelően ruházhat rájuk törvény eltérő jogokat és kötelezettségeket. E második értelmezésben a kiegészítés valójában felülbírálja az eredeti rendelkezést. A Tjav. 6. §-ával módosított 15. § (3) bekezdése ebben az olvasatban azt jelenti, hogy az egyházak jogai és kötelezettségei addig egyenlők, amíg törvény nem rendelkezik úgy, hogy nem egyenlők.

Ez elfogadhatatlan, sérti a mindenkit megillető egyenlő alkotmányos jogot az emberi méltósághoz. Az egyenlő méltósághoz való jog nem engedi meg, hogy az állam emberek – egyházban társuló – csoportjai közt azon az alapon tegyen különbséget, hogy melyik egyház vallási hitelveinek, történetének stb. tulajdonít fontosabb „társadalmi szerep”-et.

Miként az Alkotmánybíróság 4/1993. sz. határozatában írja: „az államnak a vallási és lelkiismereti meggyőződésre tartozó kérdésekben semlegesnek kell lennie, a vallásszabadsághoz való jogból pedig az államnak az a kötelessége következik, hogy az egyéni meggyőződés szabad kialakításának lehetőségét biztosítsa.”; „az állam nem ítélezhet a vallásos hit, vagy más meggyőződés igazságáról”; „a jogalkotás ... kizárólag minden vallásra és egyházra alkalmazható,

semleges keretszabályokat hozhat, az állam pedig köteles az egyházakat egyenlőként kezelni.”

A TASZ álláspontja szerint a 6. §-t el kell hagyni, mert kétértelműsége és a felekezeti egyenlőség elleni támadása miatt sérti az Alkotmányt.

Nem vallási tevékenységek

A Tjav. 1. §-ának (4) bekezdése meglehetősen szerencsétlen kísérletet tesz a „nem vallási tevékenységek” felsorolására.

A TASZ nem kifogásolja azt a szándékot, hogy a jogalkotó a jelenleginél határozottabban próbálja megvonni az egyházként elismert jogi személyek számára tiltott zónákat. A „nem vallási tevékenység”-ek felsorolásával azonban a „vallás” – imént bíralt – definíciós kísérletéhez hasonló ingoványos talajra téved a jogalkotó.

Az a)–g) pontok egy része nehezen értelmezhető. A hitgyakorlás pszichikai funkciója [b) pont] eltagadhatatlan, csakúgy, mint a vallások évezredes – „elsődleges és meghatározó” – kultúrák közvetítő szerepe [e) pont].

Az egyházak „nem vallási tevékenységével” éppen ellenkező előjellel foglalkozik az MSZP képviselők önálló indítványában módosított 10. § (2) bekezdés második mondata. Szerintük a bírósági bejelentésben „arról is nyilatkozni kell, hogy a vallási tevékenység mellett az egyház milyen társadalmi, köz-, illetve egyéb feladatok ellátására vállalkozik.” A TASZ számára nem világos, miért kellene az egyháznak nyilvántartásba vételkor eldöntenie, hogy milyen társadalmi, köz-, illetve egyéb feladatok ellátására vállalkozik.

Mi az, amivel egyetértünk?

A TASZ támogatná az Lvt. olyan értelmű revízióját, hogy

- az egyházak egyes szervezeti egységei önálló jogi személyiséggel legyenek felruházhatók (Tjav. 5. §);

- a híveknek (tagoknak, adományozóknak) a jelenleginél nagyobb rálátásuk legyen egyházuk gazdálkodására;
- az állami támogatásra – méghozzá kizárólag céltámogatásokra! – igényt tartó egyházakra megfelelően terjedjen ki a közhasznú szervezetekről szóló törvény hatálya, a közpénzek áramlása – az egyházi autonómia tiszteletbentartása mellett – legyen átlátható;
- a bűnelkövetés tilalmán kívül, a törvény taglalja plasztikusabban a visszaélésszerű joggyakorlás legtipikusabb eseteit: írja elő a hitéleti tevékenység meghatározó jellegét; a burkolt – világi szervezetek köpönyegébe bújtatott – vallási tevékenység tilalmát; a személyiségi jogokat sértő térítő tevékenység és a hívők vagyonához képest aránytalan nagyságú adománygyűjtés, a munkavégzésnek álcázott ingyenes foglalkoztatás tilalmát; a világnézetileg semleges szolgáltatás – elsődlegesen: jog-, ill. lelkisegély, jogvédelem, gyermekvédelem – keretében hittérítő tevékenység kifejtésének tilalmát; egyházi tevékenység során a gyűlöletkeltés tilalmát.

A TASZ ugyanakkor úgy véli, a jelenlegi Lvt. is kellő garanciákat nyújt a vallásszabadsághoz való visszaélés eseteinek jogi kezelésére. A törvények hatékony és következetes alkalmazását semmilyen módosítás nem válthatja ki.

A nyilvántartásból való törlés szankcióját a TASZ csak a legvégső esetben tartja elfogadhatónak. Ez a szankció hívő emberek egész közösségeit fosztja meg az egyházhoz tartozás státusától. Magyarországon, ahol hosszú hagyománya van a vallásüldözésnek, különösen óvatosan kell bánni vele. Azt is tudjuk, hogy élő vallási közösségeket ilyen úton csak föld alá szorítani lehet, felszámolni nem. Az alkotmányosság itt is megköveteli a „szükségesség-arányosság” elvének betartását: a vallási közösség egésze csak akkor sújtható ezzel a végső szankcióval, ha a jogsértő magatartást nyilvánvalóan nem csupán bizonyos személyek, hanem az egész közösség valósítja meg, és ha valamilyen más alkotmányos jog, érdek sérelme másként nem hárítható el.

Kiadta a

TASZ

T Á R S A S Á G A SZ A B A D S Á G J O G O K É R T

Tel./Fax: 1-209-0046; 1-279-0755